

Publieksverslag

Day a Week School *Amsterdam*

Een dag per week onderwijs op maat voor excellente leerlingen in het basisonderwijs

Door:

dr. Jantine L. Spilt

dr. Corine O. van der Bruggen

Dit publieksverslag gaat over een onderzoek naar de effectiviteit van de Day a Week School (DWS) Amsterdam. DWS biedt wekelijks een dag onderwijs op maat aan kinderen die uitblinken qua prestaties en denkstrategieën.

In dit verslag leest u meer over de veelbelovende effecten van DWS op het sociaal-emotioneel en schools functioneren van kinderen.

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Inleiding

De aandacht voor basisschoolkinderen die op de groep vooruitlopen en behoefte hebben aan meer uitdaging is tot nu toe achtergebleven bij die voor de kinderen met leermoeilijkheden. Gevolg is dat een deel van deze 'excellente' kinderen te maken krijgt met psychische klachten als gevolg van hun begaafdheid.

Onderpresteren is een onderschat probleem op de reguliere basisschool. Day a Week School (DWS) heeft als doel een structurele voorziening te bieden voor de 2,5% excellente leerlingen die behoefte heeft aan meer uitdaging. Enerzijds om bij te dragen aan de talentontwikkeling van deze kinderen, anderzijds om te voorkomen dat zij vastlopen. Excellente leerlingen, kinderen die uitblinken qua prestaties en denkstrategieën, komen wekelijks één dag bijeen met ontwikkelingsgelijken van verschillende scholen. Deze kinderen worden via een speciale procedure geïdentificeerd, waarbij het IQ niet richtinggevend is. Het lesaanbod is afgestemd op de interesses van de leerlingen. Het daagt hen uit en ontwikkelt hun intellectuele, emotionele en sociale vaardigheden. Leerlingen op de DWS krijgen onder andere wiskunde, doen wetenschappelijke proefjes, leren 'out of the box' te denken en discussiëren over filosofische vraagstukken.

Het onderzoek

Het onderzoeksinstituut Child Development and Education (CDE) van de Universiteit van Amsterdam heeft onderzoek gedaan naar de Day a Week School Amsterdam. De effecten van 2,5 maand DWS zijn geëvalueerd door middel van een vragenlijstonderzoek waarbij de leerlingen zelf, de ouders en de leerkrachten betrokken waren. De resultaten van deze eerste pilotstudie zijn veelbelovend. Er zijn positieve effecten gevonden op het functioneren en welzijn van leerlingen. Deze effecten werden vooral gevonden voor die kinderen die daar het meeste behoefte aan leken te hebben. In deze rapportage leest u meer over het onderzoek.

Onderprestatie bij excellente leerlingen

Wanneer excellente leerlingen onvoldoende worden uitgedaagd op school kunnen ze gefrustreerd raken of ongelukkig worden. Het risico is groot dat ze zich gaan vervelen en met steeds meer tegenzin naar school gaan. Ze gaan slechter presteren en verliezen het vertrouwen in hun eigen capaciteiten. Dit kan gepaard gaan met piekeren en slapeloosheid. Daarnaast kan het zich ook uiten in opstandig gedrag, wat een negatief effect heeft op de relatie met leraren en klasgenoten. De cijfers zijn zorgwekkend. Schattingen laten zien dat 30-40% van de hoogbegaafde leerlingen minder presteren dan in werkelijkheid verwacht mag worden gezien hun talenten en capaciteiten (Onderwijsraad 2007). Voor deze leerlingen kan DWS een uitkomst zijn.

Day a Week School Amsterdam

DWS wil uitdagend onderwijs bieden aan excellente leerlingen van de groepen 5 t/m 7 van het primair onderwijs. Het biedt een doorlopend, meerjarig programma. Doel is om een zo breed mogelijke basis te leggen voor cognitieve ontwikkeling en het voorkomen van demotivatie. Kinderen voor wie het programma bedoeld is, worden geïdentificeerd via een speciale procedure. Bij de identificatie wordt gekeken naar de denkstrategieën en redeneerwijze van kinderen; IQ is hierbij niet richtinggevend. Het lesaanbod is gericht op verrijking. DWS is een bovenschools initiatief en daarmee niet afhankelijk van de knowhow van één of enkele leerkrachten. Het onderwijs wordt gegeven door basisschoolleerkrachten die een speciale training hebben gekregen gericht op onderwijs aan hoogbegaafden. Het DWS project is opgestart door ABC onderwijsadviseurs en drie schoolbesturen in Amsterdam: Openbaar Onderwijs aan de Amstel (OOADA), Amsterdamse Stichtingen voor Katholiek Onderwijs (ASKO) en Bestuurscommissie Openbaar Primair Onderwijs Amsterdam-Noord.

Wetenschappelijk onderzoek

Het onderzoeksinstituut voor Child Development and Education (CDE) voerde een pilotonderzoek uit naar de effecten van 2,5 maand DWS. De onderzoekers waren dr. Corine van der Bruggen en dr. Jantine Spilt. Zij werden geadviseerd door prof. dr. Susan Bögels. Katja van den Eijnden verrichtte praktisch-ondersteunende werkzaamheden.

Deelnemers en opzet

87 DWS-leerlingen uit de groepen 5, 6 en 7 vulden de vragenlijsten in. Hiernaast deden er 66 moeders, 63 vaders en 26 thuisleerkrachten mee. De gegevens voor de voormeting werden verzameld in maart 2010. De nameting vond plaats eind mei en begin juni 2010.

Vragenlijsten

De vragenlijsten bevatten de volgende onderdelen: leerplezier op de thuishoofschool, competentiebeleving met betrekking tot leren en gedragshouding in het algemeen. Vaders en moeders rapporteerden over het sociaal en emotioneel welbevinden van hun kind (hyperactief gedrag, omgang met leeftijdsgenoten, emotionele problemen, prosociaal gedrag, kwaliteit van slapen) en over hun vertrouwen in de eigen opvoeding. Leerkrachten rapporteerden eveneens over sociaal en emotioneel welbevinden van de leerling. Daarnaast rapporteerden leerkrachten ook over leerprestaties en hun relatie met de leerling.

Analyses

Met een *gepaarde t*-toets is nagegaan of er verschillen zijn tussen de gemiddelde scores op de voor- en nameting. De verschillen worden uitgedrukt in een effect size index (ES). Deze is berekend voor herhaalde metingen, rekening houdend met *r* de correlatie voor de gepaarde metingen. Een ES van 0,20 is gering, een effect grootte van 0,50 is redelijk en een effect grootte van 0,80 en hoger is groot.

De resultaten

We bespreken eerst de resultaten (cq. verschillen tussen voor- en nameting) voor de hele groep. Vervolgens bespreken we de resultaten voor kinderen met relatief ongunstige scores op de voormeting, de zogenaamde risicogroepen.

Totaalgroep

Schoolse competentiebeleving en leerplezier: Na 2,5 maand DWS bleken kinderen hun schoolvaardigheden hoger in te schatten dan voor DWS (ES = 0,31). Er werd geen verschil gevonden in het plezier waarmee kinderen naar de thuishoel gaan.

Leerprestaties: Leerkrachten rapporteerden hoge scores (A = goed tot zeer goed) voor bijna alle kinderen (77%) op Taal, Begrijpend lezen en Rekenen op zowel de voor- als nameting. Bij 5 leerlingen (19%) werd een verbetering gerapporteerd op één of meerdere vakken. Slechts bij 1 leerling was sprake van een verslechtering. Hoewel lastig te toetsen, suggereren analyses een klein, positief effect voor de hele groep op de gemiddelde schoolprestaties (ES = 0,33).

Sociaal-emotioneel functioneren: Kinderen waren meer tevreden met hun algehele gedragshouding na DWS (ES = 0,32). *Ouders* en *leerkrachten* rapporteerden geen veranderingen met betrekking tot het sociaal en emotioneel functioneren van hun kinderen.

Beleving opvoedingscompetentie ouders: Er waren geen effecten van DWS op het vertrouwen van moeders en vaders in de eigen opvoedingskwaliteit.

Risicogroepen

Schoolse competentiebeleving en leerplezier: Kinderen die vóór DWS hun schoolse competentie laag inschatten, beoordeelden hun schoolse competentie aanzienlijk positiever na 2,5 maand DWS (ES = 0,61). Kinderen die met weinig plezier naar de thuishoel gingen, rapporteerden meer plezier op de thuishoel (ES = 0,31).

Leerprestaties: Voor de kinderen die gemiddeld relatief laag scoorden op Taal, Begrijpend lezen en Rekenen (meestal een B, voldoende tot goed), bleek sprake van een vooruitgang in gemiddelde schoolprestaties (ES = 1,00).

Sociaal-emotioneel functioneren: Leerlingen die vóór DWS relatief ontevreden waren over hun eigen gedragshouding, waren na DWS positiever over hun gedragshouding (ES = 0,77). Kinderen die vóór DWS slecht sliepen, gingen iets beter slapen (ES = 0,29). Thuisleerkrachten rapporteerden een verbeterde gedragshouding (ES = 0,30), minder hyperactief gedrag (ES = 0,66), enigszins minder afhankelijk gedrag naar de leerkracht toe (ES = 0,30) en beduidend minder conflicten in de relatie (ES = 0,64) voor kinderen die vóór DWS ongunstig scoorden op deze factoren. Vaders van kinderen met relatief lage scores op sociale en/of emotionele factoren op de voormeting, zagen verbetering in contacten met leeftijdsgenoten (ES = 0,36), meer prosociaal gedrag (ES = 0,38) en minder emotionele problemen (ES = 0,35) en slaapproblemen (ES = 0,49). Moeders zagen enkel de kwaliteit van slapen verbeteren (ES = 0,38).

Beleving opvoedingscompetentie ouders: Ouders die vóór DWS zich relatief veel zorgen maakten over hun kind en de eigen opvoeding, rapporteerden meer zelfvertrouwen in de opvoeding na 2,5 maand DWS. Dit gold voor zowel vaders (ES = 0,39) als moeders (ES = 0,45).

De waardering van thuisleerkrachten

Thuisleerkrachten hebben, naast het invullen van vragenlijsten, ook hun mening gegeven over DWS. Het succes van DWS werd gemiddeld beoordeeld met een 7,5 op een schaal van 1-10. Thuisleerkrachten vonden DWS erg belangrijk voor de DWS-leerlingen: zij beoordeelden het nut van DWS gemiddeld met een 8,5. Net zo belangrijk vonden zij dat op termijn DWS toegankelijk wordt voor alle excellente leerlingen. Deze beoordelingen bevestigen het draagvlak voor DWS bij leerkrachten uit het regulier basisonderwijs.

Aanvullende opmerkingen van ouders

Na het invullen van de vragenlijsten, konden ouders aanvullende opmerkingen toevoegen. Zesendertig van deze opmerkingen gingen over het effect van DWS op het functioneren van kinderen. De reacties waren overwegend positief. Ouders noemden onder andere dat kinderen meer uitgedaagd werden, meer plezier in leren kregen, met meer enthousiasme naar school gingen en groeiden in zelfvertrouwen. Ook zagen sommige ouders dat hun kind vaker spontaan ging redeneren en filosoferen. Reacties over negatieve effecten hadden betrekking op het gaan naar twee verschillende scholen en het missen van de thuishoofschool. Ook is tweemaal genoemd dat DWS-leerlingen op het schoolplein gepest werden door leerlingen van de gastschool.

Overzicht resultaten

Hele groep:

- Toename competentiegevoel in leren
- Verbeterde gedragshouding volgens de leerlingen
- Geen negatieve bijeffecten op de thuishoofschool

Risicogroepen:

- Toename competentiegevoel in leren en meer leerplezier
- Verbeterde gedragshouding
- Toename sociaal-emotioneel welzijn
- Verbetering kwaliteit van slapen
- Positieve effecten op thuishoofschool
- Positieve effecten bij ouders

Conclusies

De resultaten zijn veelbelovend. Alle deelnemers aan DWS profiteerden. Alle kinderen kregen meer zelfvertrouwen in hun eigen leervermogens. Dit gold vooral voor de kinderen die vóór DWS relatief weinig vertrouwen in hun eigen leercapaciteiten hadden.

Hoewel er vooraf bezorgdheid was over negatieve bijeffecten op de thuishoofschool, werden hiervoor geen aanwijzingen gevonden. Kinderen die vóór DWS met weinig plezier naar hun thuishoofschool gingen, rapporteerden na twee maanden juist meer plezier op de thuishoofschool. De thuisleerkrachten constateerden verschillende positieve veranderingen in sociaal functioneren en kleine verbeteringen in leerprestaties.

DWS bleek met name effectief voor de risicogroepen: de kinderen die vóór DWS relatief lager scoorden op leerplezier, competentiebeleving of op sociaal-emotioneel functioneren leken het meest te profiteren van DWS. De effecten blijken dus het grootst bij kinderen die hier het meest behoefte aan hebben.

Gebruikte vragenlijsten

De Competentiebelevingsschaal voor Kinderen (CBSK) : handleiding. Veerman, Straathof, & Treffers (e.a.). Lisse : Swets & Zeitlinger, 1997 (herzien in 2000).

Schoolvragenlijst (SVL). Smits, J.A.E., & Vorst, H.C.M. Harcourt Test Publishers, Amsterdam, 1994.

Sterkte-zwakte vragenlijst (SDQ). Treffers, P. D.A., van Widenfelt, B.M., & Goodman, R. (2005). LUMC, ACKJP Curium.

Nijmeegse Ouderlijke Stress Index (NOSI). Brock, A.J.L.L. de, Vermulst, A.A., Gerris, J.R.M. & R.R. Abidin (1992). Lisse: Swets en Zeitlinger.

Leerkracht-leerling relatie vragenlijst (LLRV). Koomen, H., Verschueren, K., & Pianta, R. (2007). Houten: Bohn, Stafleu en Van Loghum.

Vervolgonderzoek

Met deze pilotstudie is een eerste stap gezet in het onderzoek naar de effectiviteit van DWS. Volgens de criteria van de wetenschap kan op basis van deze gegevens *niet* gesteld worden dat DWS 'bewezen-effectief' is. Uitgebreider en langduriger onderzoek is noodzakelijk. Het is bijvoorbeeld belangrijk om excellente leerlingen die wél naar DWS gaan te vergelijken met excellente leerlingen die niet naar DWS gaan, maar bijvoorbeeld in een plusklas zitten op de eigen school. Ook kan gedacht worden aan onderzoek naar meer cognitieve leerprocessen of naar lange-termijn effecten. Er wordt actief gezocht naar financiële bronnen om vervolgonderzoek te bekostigen. De resultaten van de pilotstudie zijn veelbelovend en bemoedigend voor iedereen die wil investeren in DWS.

Verantwoording

Dit publieksverslag is tot stand gekomen in een samenwerkingsverband van:

Day a Week School Amsterdam

ABC onderwijsadviseurs

Onderzoeksinstituut CDE, Universiteit van Amsterdam

De Day a Week School

- Biedt één dag in de week onderwijs op maat voor excellente leerlingen
- Is een doorlopend programma van groep 5 t/m 7 van de basisschool
- Wordt gegeven door gemotiveerde leerkrachten die extra geschoold zijn
- Is ontwikkeld door Carol Cummings en Aileen Hoare van de Britse vereniging van onderwijsadviseurs voor meer- en hoogbegaafden (NACE: www.nace.co.uk). Maria Berkhout, Hoogbegaafdheidsspecialist van het ABC, haalde DWS naar Amsterdam.

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Websites

Day a Week School *Amsterdam*:

www.dws-amsterdam.nl

Onderzoeksinstituut:

www.cde.uva.nl

ABC onderwijsadviseurs:

www.hetabc.nl

Schoolbesturen:

www.askobk.nl

www.openbaaronderwijsaandeamstel.nl

www.openbaaronderwijsnoord.nl

Contactgegevens

Day a Week School

Amsterdam

projectleider Rob Wolthuis

robwolthuis@oooda.nl

contentmanager Jaap Verouden (ABC)

jverouden@hetabc.nl

Projectmedewerker Annerose Groot (ABC)

agroot@hetabc.nl

Inhoudelijk specialist Maria Berkhout (ABC)

mberkhout@hetabc.nl

Inhoudelijk specialist Claartje de Bijll Nachenius (ABC)

cnachenius@hetabc.nl

Inhoudelijk specialist Donna de Boer (ABC)

ddeboer@hetabc.nl

Onderzoeksinstituut Child Development and Education

Universiteit van Amsterdam

onderzoeker Corine van der Bruggen

c.o.vanderbruggen@uva.nl

onderzoeker Jantine Spilt

j.l.spilt@uva.nl

hoogleraar Susan Bögels

s.bogels@uva.nl